

Д'ЯЧКОВА Н. А., к.ю.н., доцент,

КОЛІСНИКОВ А. В., старший викладач

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ

На сьогодні сучасний світ неможливо уявити без трубопроводів. Трубопровідний транспорт є не тільки необхідним засобом вантажоперевезень та пересування, а й способом вирішення одразу кількох проблем: вартості, енерговитрат, проблем безпеки та екологічної чистоти.

Історія трубопровідного транспорту налічує понад 6 тисяч років. Якщо керуватися «золотим правилом тлумачення» і проаналізувати латинську етимологію терміну «транспортування», то можна прослідкувати, що саме слово «transporto» означає переносити, переміщати і походить від «trans» – «через, за» (у значенні «переносити через», «за межами») та «porto» – носити, переносити [1, с. 167, 184, 185].

Від початку трубопровід був винайдений і використовувався з метою перекачування води. Перші згадки про це виявлені науковцями у Стародавньому Китаї, де воду, яка текла по бамбуковим трубкам використовували для зрошення рисових полів. Пізніше, коли китайський імператор династії Цінь наказав бурити землю в провінції Сичуань у пошуках солі, через порожні бамбукові труби замість води потекла нафта, яка стала джерелом освітлення житла. Згодом китайці стали видобували нафту із спеціально викопаних нафтових колодязів та використовувати її як пальне у світильниках для освітлення, як ліки, а також у військових цілях.

На території Дворіччя археологами також було знайдено споруди з цегли та каменю у вигляді гребель, які використовувалися для захисту від

водяних потоків. Величезні споруди каналів, виявлені при розкопках вавилонських та асирійських поселень, призначалися до створення штучних водойм та зміцнення берегів річок. У Стародавньому Єгипті для водопостачання використовувалися гончарні, дерев'яні і навіть металеві (мідні та свинцеві) труби, система яких була дуже розгалуженою та довгою. По трубах, виготовлених із сплавів міді (бронзи або латуні), вода текла під сильним тиском із резервуарів або водосховищ, що височіли над цією місцевістю. У давньоіндійському місті Мохенджо-Даро стоки з деяких будинків відводилися по глиняних трубах.

В історичних джерелах є згадки про підводні трубопроводи, які існували за 700 років до н.е., та про олов'яні труби, за допомогою яких забезпечувалася водою Пунічна колонія на Сицилії. У Кносському палаці на острові Крит теракотові труби застосовувалися для водопостачання і відведення стічних вод. У Стародавньому Римі свинцеві трубопроводи використовувалися для подачі питної води і постачання водою громадських лазень. Найбільший з них мав довжину 91 кілометр [2]. За часів грецького короля Пергамона Евмена II було створено напірний водогін завдовжки кілька кілометрів, за допомогою якого подавали воду у водосховище Пергамської фортеці.

Гончарними трубами була оснащена знаменита Генуезька фортеця XIV-XV ст. у Криму, яка мала оригінальну систему постачання прісною водою: з віддаленої гори було проведено невидимий для супротивника підземний трубопровід із гончарних труб, який діяв за принципом судин, що сполучаються.

Під час своїх походів грекам та римлянам стали відомі багато родовищ нафти у Малій Азії. Коли війська Олександра Македонського дійшли до Каспійського моря, то виявили, що місцеві жителі також використовують труби для видобутку нафти, яка, у свою чергу, служила їм засобом для освітлення. У той період у Стародавньому Римі, Греції та

інших країнах Північного Середземномор'я вже було розвинуто металургію та налагоджено виробництво металевих труб, які використовувалися для транспортування рідких речовин. На той час трубне виробництво у цьому регіоні отримало майже недосяжний для інших європейських країн розвиток. Римляни виготовляли свинцеві, бронзові, олов'яні труби. Як свідчать давньоримські джерела, у Римі існувала справжня промисловість по виробництву свинцевих труб зі своїми товарними знаками, таврами майстрів та штампами замовників. В Олімпії, давньогрецькому місті в північно-західній частині Пелопонессу, виявлено листи з олова, а також спаяні труби, що належать, ймовірно, до римського періоду.

Керамічні труби, як стверджують археологи, з'явилися в епоху неоліту. На острові Крит знайдено залишки керамічних труб, вік яких, за даними вчених, близько 8 тисяч років. Мідні труби обчислюють свою появу приблизно 3 тисяч років до н.е. Трохи згодом, у бронзовому столітті, з'явилися, відповідно, бронзові труби.

При цьому, протягом багатьох століть поряд із металевими та керамічними трубами використовувалися більш дешевші дерев'яні труби, котрі з'явилися на обрії людства ще в кам'яному віці і застосовувалися аж до XVII ст. Так, у Лондоні дерев'яний водопровід із 200-річною історією функціонував аж до XVII ст., а у першій половині XIII ст. у Німеччині з'явилася спеціальна свердлильна машина для виробництва дерев'яних труб.

Перша нафтова свердловина, пробурена 27 серпня 1859 року Едвіном Дрейком у Пенсільванії (США), ознаменувала нову епоху історія людства [3]. Китобійна промисловість того часу не могла забезпечити для всіх країн світу необхідну кількість китового жиру, який тоді застосовувався для освітлення, і було необхідне нове джерело енергії. У XIX столітті таким джерелом енергії стала нафта, і, як наслідок, постало

питання про спосіб її транспортування. Найрозумнішим, економічним та зручним способом виступив трубопровідний транспорт.

У 1865 році в США фірмою «Стандарт ойл» був побудований перший у світі нафтопровід діаметром 50 мм і довжиною 6 км. Будівництво першого такого нафтопроводу було здійснено з метою збити високі залізничні тарифи на перевезення нафти.

Правове оформлення трубопровідного транспортування в Україні почалося з видання у 1887р. Узакона про створення Каспійсько-Чорноморського нафтопроводу [4]. Правила експлуатації нафтопроводів вперше було закріплено у Статуті Гірничому Російської імперії, який діяв до 1917р.

За радянських часів спеціальних законодавчих актів щодо регулювання транспортування продукції трубопровідним транспортом не було. Ця діяльність регламентувалася адміністративними актами міністерств та відомств. Хоча частка трубопровідного транспорту у загальному вантажообігу СРСР з початку інтенсивного зведення магістральних трубопроводів (у період з 1960р. по 1980р., коли було збудовано основні системи магістральних трубопроводів) збільшилася з 2,7% до 18% відсотків. Це склало більше 2/3 від загального обсягу всього палива, що транспортується всіма видами транспорту [5, с. 5].

Після набуття Україною незалежності об'єкти трубопровідного транспорту стали власністю держави. Структура законодавства та управління магістральним трубопровідним транспортом істотно змінилася. 15 травня 1996р. Україна однією з перших серед колишніх республік СРСР прийняла спеціальний закон у сфері магістральних трубопроводів - Закон України «Про трубопровідний транспорт».

Новітній етап розвитку законодавства про трубопровідний транспорт було розпочато у зв'язку з необхідністю гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС у сфері енергетики.

Початком такого періоду можна вважати 2011 рік, коли було ратифіковано Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [6].

Список використаних джерел

1. Рибачок С.М. Латинська мова для студентів-юристів : навч. посіб. Тернопіль, 2012. 190 с.;
2. Учасники проектів Вікімедіа. Історія транспортування нафти і нафтопродуктів – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_транспортування_нафти_і_нафтопродуктів (дата звернення: 23.09.2022);
3. Цей день в історії : 27 серпня 1859 : Початок нафтового буму у США. Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0827P/> (дата звернення: 23.09.2022);
4. Устав Горный. Свод законов (с продолжением) / состав. Г.Г Савич. СПб., 1905. Т. 7. 1780 с.;
5. Щербина Б.Е. Магистральный трубопроводный транспорт на рубеже 80-х годов. М : Недра, 1982. 246 с.;
6. Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства : Закон України від 15.12.2010 р. № 2787-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2787-17#Text>.